

65 | 71
aukción | tétel

ZICHY MIHÁLY (1827-1906)

Bacchānsnő | *Bacchante*

Akvarell, kréta, ceruza, papír | Aquarelle, crayon, pencil, paper, 27x43 cm
Jelezve jobbra lent | Signed bottom right: Zichy

Kezdő ár | Starting price: 8 500 000 Ft | 23 288 EUR

Becsérték: 10 000 000 – 15 000 000 Ft

Estimate: 27 397 – 41 096 EUR

PROVENIENCIA | PROVENANCE:

█ egykor Mauthner Zoltán tulajdonában

AUKCIONÁLVA | AUCTIONED:

█ Két grófi hagyatékból valamint főúri és más magánbirtokból származó festmények, műtárgyak és bútorok.
Az Ernst Múzeum aukciói XLVI. Budapest, 1931., 546. tétel

KIÁLLÍTVA | EXHIBITED:

█ Akt-kiállítás. Műcsarnok, Budapest, 1925. december – 1926. január, katalógus: 308. (*Álom* címen)
█ Zichy Mihály-émlékkiállítás. Ernst Múzeum, Budapest, 1927. június, katalógus: 59.

1. Correggio: *Vénusz, Cupido és Szatír*
Louvre, Párizs

2. Zichy Mihály: *Bacchus megkoronázása*, 1879
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

3. Lotz Károly: Pihenő bacchánsnő, 1890-es évek
Magyar Nemzeti Galéria, Budapest

4. Zichy Mihály: Etudes de Femmes. N. 10.
Publié par Beggrow, A., St. Petersburg, 1885

„Női aktot annyit, mint ő, a mi művészetünkben még legföljebb csak Lotz Károly rajzolt. S miként emez; Zichy Mihály is késő öreg koráig ifjú érzékiséggel tudott ebben a motívumban gyönyörködni és meg-megújítani.” – írta a művész születésének centenáriumán, 1927-ben Elek Artúr.¹

A 19. századi reprezentatív művészet koordinátarendszerében a nyílt erotikus felhang, illetve az aktábrázolás szinte kizárólag történeti vagy mitológikus összefüggésben volt elképzelhető. Zichy első, az orosz cári udvarban készített erotikus alkotásai esetében is a történeti-mitológiai díszletek, illetve a látszólagos morális példázat biztosítja az ürügyet az olykor sikamlós zsánerjelenetek ábrázolására.² A grafikai műfaj intimitása továbbá kellő teret biztosított a nézővel összekacsintó, rejtőzködő érzékiség megjelenítésének. Zichy erotikus tárgyú művészetében az 1870-es évektől az anekdotikus hangvétel helyét a kifinomult, akadémikusabb felfogás és klasszicizálóbb formaképzés vette át. A hetvenes-nyolcvanas években, nagyrészt párizsi tartózkodása alatt festett monumentális kompozícióin az allegorikus-mitológikus környezetben megjelenített női akt kiemelt szerepet játszott. A *Bacchus megkoronázása* (1879), a *Hulló csillagok* (1879) vagy *A modern szirén* (1881) szárnyképeinek esetében az aktábrázolás egyúttal Zichy akadémiai felkészültségének bizonyítására is szolgált.³

Az akt az anatómiai-technikai tudás igazolásának objektív és reprezentatív eszköze volt a 19. században. „A rajznak próbaköve az emberi akt, s ebben Zichy mesteri dolgokat alkotott. Az emberi test arányait, vonalait, mozgásait, a mozgással és helyzettel járó formai változásait bámulatosan biztos kézzel veti elélné” – írta Lándor Tivadar a művész munkáiról 1902-ben.⁴ Zichy 1885-ös, erotikus rajzait egybegyűjtő és Szentpétervárott kiadott albuma tanúsítja, hogy az akadémikusabb, letisztultabb felfogás grafikai munkásságában is megjelent.⁵ A realista szemlélet erősödését és Zichy szabados szellemét mutatják azonban azok a „szerelem művészetét” ábrázoló, nyíltan erotikus grafikák, melyekből 1895-ben, majd halála után, 1911-ben Lipcsében jelent meg egy-egy válogatás. Beszédesebb, hogy az előbbi műveket először 1913-ban állították ki, ahol továbbra is csak külön engedéllyel voltak megtekinthetők.⁶

Zichy *Bacchánsnő* című képének fő témája – bár a bőségszaru és a vadszőlő indák egyértelműen Bacchus papnőjeként azonosítják a nőalakot, biztosítva ezzel a mitológiai védőcímkét – továbbra is a meztelen női test ábrázolása, kihívást jelentő, perspektivikus beállításban. A képen az akt akadémikus pontosságú kidolgozása a szörme és repkény-levelek könnyed, virtuóz rajzolatával párosul. Akár a *Bacchánsnő* leírása is lehetne Lándor a művész technikai bravúrája

rávilágító megállapítása: „A [...] rendkívül lágyan hajló kontúron belül csodálatos finomsággal és modulációval osztja el a fényeket és az árnyékokat, a rajz plasztikai elemeit, olyannyira, hogy a legszárabb ábrázoló anyaggal is szemünk elé veti a női idomok formális és perspektivikus finomságait.”⁷

A bacchánsnő nem csupán Zichy életművében visszatérő motívum; a magyar művészetben többek között Benczúr Gyula is feldolgozta a témát;⁸ a jelen képhez hasonló, a dionüszoszi ünnep után mámoros álomba merülő vagy megpihenő bacchánsnő alakját pedig Györgyi Giergl Alajos és Grimm Rezső ugyancsak megfestette,⁹ valamint Lotz Károly is előszeretettel ábrázolta.¹⁰ Bacchus papnőinek alakjában a tiszta, az ösztön által vezérelt érzékiség, a nyers erotikum ölthetett testet az akadémikus művészet keretei között is igazolható módon, a mitológia eszközeivel.

Zichy *Bacchánsnője* szerepelt az 1926-ban, a Múcsarnokban rendezett, nagy sikerű *Aktkiállítás* grafikai szekciójában. A katalógus szerint a kép ekkor Mauthner Zoltán tulajdonában volt.¹¹ Mauthner a magyar gyűjtéstörténet mindaddig kevésbé ismert alakja, holott kiemelkedő 19. századi kollektívával rendelkezett: gyűjteményében Zichy alkotása mellett például Benczúr Gyula, Székely Bertalan és Paál László művei is megtalálhatók voltak.¹²

SODICS DOMINIKA

¹ Elek Artúr: Zichy Mihály születésének századik évfordulóján. *Nyugat*, 18. évfolyam (1927), 12. szám <http://epa.oszk.hu/00000/00022/00421/13165.htm> (2020.11.01.)

² Gellér Katalin: Zichy Mihály erotikus témájú művei. In: *A modell. Női akt a 19. századi magyar művészetben*. Szerk.: Imre Györgyi, Magyar Nemzeti Galéria, Budapest, 2004., 306.

³ Zichy Mihály: *Bacchus megkoronázása*, 1879, Magyar Nemzeti Galéria; *Hulló csillagok*, 1879, Magyar Nemzeti Galéria – Zichy Mihály Emlékmúzeum Zala; *A csábítás (Az álodat)*, 1881; *Bűnhődés (Az álodat)*, 1881, Magyar Nemzeti Galéria – Zichy Mihály Emlékmúzeum Zala

⁴ Lándor Tivadar: Zichy Mihály és az illusztráció. *Művészet*, 1. évfolyam (1902), 4. szám, 250.

⁵ *Etudes de Femmes. 12 facsimiles* [par le procédé Photohalyotypique]. Publié par Beggrow, A. 1885 St. Petersburg.

⁶ Gellér 2004, 307.; Zichy, Michael von: *Vierzig Zeichnungen*. Dr. R. L. előszavával. Leipzig 1911.; *A Nemzeti Szalon jubiláris téli kiállításának és a Zichy Mihály gyűjteménynek katalógusa*, 1913. december. katalógus I-XXIV.

⁷ Lándor 1902, 250.

⁸ Benczúr Gyula: *Bacchánsnő*, 1881, Magyar Nemzeti Galéria; Lásd: Bellák Gábor: Benczúr Gyula: Bacchánsnő. In: *A modell*. 2004., 363-364.

⁹ Györgyi Giergl Alajos: *Bacchánsnő*, 1855, Magyar Nemzeti Galéria; Grimm Rezső: *Alvó bacchánsnő*, Magyar Nemzeti Galéria; Lásd: Lindner Magdolna: Györgyi Giergl Alajos: Bacchánsnő. In: *A modell*. 2004., 304.

¹⁰ Lotz Károly bacchánsnő-ábrázolásaihoz lásd: Veszprémi Nóra: Lotz Károly: Pihenő bacchánsnő. In: *A modell*. 2004., 255-256.

¹¹ *Akt-kiállítás*. Múcsarnok, Budapest, 1925. december – 1926. január, katalógus 308.

¹² Két nagyszabású gyűjtemény Ernstéknél. *Műgyűjtő*, 4. évfolyam (1930), 4. szám, 115.

